

УДК 141(510)+78.03(510)

Цитування:

Антошко М. О. Вплив китайської філософії на музичну культуру країни. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв: наук. журнал*. 2020. № 3. С. 178-182.

*Антошко Марина Олегівна,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри загального та
спеціалізованого фортепіано
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4105-7519>

Antoshko M. (2020). Influence of China's philosophical views on the country's musical culture. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 3, 178-182 [in Ukrainian].

ВПЛИВ КИТАЙСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ НА МУЗИЧНУ КУЛЬТУРУ КРАЇНИ

Мета роботи полягає у вивченні проблеми впливу філософських поглядів та традицій на музичну культуру Китаю. **Методологія дослідження** полягає у використанні історичного та біографічного методів у вивченні означеної тематики. **Наукова новизна** статті полягає у дослідженні проблеми музичних традицій Китаю, спираючись на філософські погляди мислителів цієї країни. Було виокремлено історичні імена філософів, які вплинули на розвиток системи музичного мистецтва та освіти, що позначилось на формуванні культурних традицій Китаю. **Висновки.** На основі вивчення засад філософської світоглядної системи Китаю виявили процеси розвитку країни та самобутню культуру. Проблема вивчення філософської системи стародавнього Китаю як підґрунтя виникнення музичної традиції цікавила багатьох науковців, серед яких виділяємо: Л.С.Васильєва, Ю.М. Градова, Хоу Цзяня, Д.Т Судзуки та інших, адже здійснювала вплив на культурне життя країн Сходу. Це питання висвічувало філософські напрямки, на які спиралась традиція Китаю: конфуціанство, даосизм та буддизм. Питанням виховання та музичному мистецтву в Китаї приділялась особлива увага. Людина має бути етично вихованою, наділеною духовністю та правдивістю. Музичне виховання займало важливу роль у культурі Китаю, адже було носієм культури древніх китайців. Згідно філософії даосизму, музика мала сприяти емоційному стану людини та гармонійному поєднанню її з природою. Конфуцій наголошував на всебічному розвитку людини, при цьому роблячи акцент на моральність особистості. Це яскраво відобразили його твори: «Шицзін» («Книга пісень»), «Шу цзін» («Книга історії»), «Лунь юй» («Бесіди і висловлювання»). У III-VI столітті на музичну культуру Китаю здійснювали вплив філософські тенденції, побудовані на лаосько-буддійському баченні. Музика відігравала роль вираження сутності буття. У VI столітті з'являється музичний твір для музичного інструменту «ціня» композитора Цю Міня «Юланьпу» чи «Самотня Орхідея». Світоглядна система стародавнього Китаю стала підґрунтям для виникнення музичних традицій у країнах Сходу.

Ключові слова: світоглядна система Китаю, музичне мистецтво, культурні традиції, китайська філософія.

Антошко Марина Олегівна, кандидат искусствоведения, доцент кафедры общего и специализированного фортепиано Национальной музыкальной академии Украины имени П. И. Чайковского

Влияние философских взглядов Китая на музыкальную культуру страны

Цель работы заключается в изучении проблемы влияния философских взглядов и традиций на музыкальную культуру Китая. **Методология исследования** заключается в использовании исторического и биографического методов в изучении данной тематики. **Научная новизна** статьи заключается в исследовании целесообразности проблемы философских взглядов Китая, опираясь на музыкальные традиции страны. Было выделено исторические имена философов, которые повлияли на развитие системы музыкального искусства и образования, что отразилось на культурных традициях Китая. **Выводы.** На основе изучения проблемы философских взглядов мировоззренческой системы Китая, обнаружили процессы развития страны и самобытную культуру. Проблема изучения философской системы древнего Китая как основа возникновения музыкальной традиции интересовала многих ученых, среди которых выделяем: Л.С.Васильєва, Ю.М. Градова, Хоу Цзяня, Д.Т Судзуки и других, ведь осуществляла влияние на культурную жизнь стран Востока. Этот вопрос высвечивали философские направления, на которые опирались традиции Китая. В частности, философские традиции влияли на музыкальное искусство страны. Итак, культурные традиции Китая опирались на древние философии Китая: конфуцианство, даосизм и буддизм. Вопросам воспитания и музыкальному искусству в Китае уделялось особое внимание. Человек должен быть нравственно воспитанным, наделенный духовностью и правдивостью. Музыкальное воспитание играло важную роль в культуре Китая, ведь было носителем культуры древних китайцев. Числовые понятия выполняли свою магическую роль. Согласно

філософії даосизма, музика повинна сприяти емоційному стану людини і гармонічному поєднанню її з природою. Конфуцій підкреслює всебічне розвиток людини, при цьому роблячи акцент на моральність особистості. Це відобразилося в його творах: «Шицзин» («Книга пісень»), «Шу цзин» («Книга історії»), «Лунь юй» («Бесіди і висловлювання»). В III-VI століттях на музичну культуру Китаю мали вплив філософські тенденції, побудовані на лаоско-буддистському світогляді. Музика виконувала роль вираження сутності буття. Отже, в VI столітті з'являється музичне твір для музичного інструмента «цзин» композитора Цю Мін «Юланьпу» або «Одинокі Орхідея». Світоглядна система стародавнього Китаю стала основою для виникнення музичних традицій в країнах Сходу. Ця проблема цікава для вчених і впливає на необхідність подальшого розвитку в дослідженні даного питання.

Ключові слова: світоглядна система Китаю, музичне мистецтво, культурні традиції, китайська філософія.

Antoshko Maryna, Candidate of Arts, Associate Professor of the Department of General and Specialized Piano of the National Music Academy of Ukraine named after P. Tchaikovsky

Influence of China's philosophical views on the country's musical culture

The purpose of the article is to study the problem of the influence of philosophical views and traditions on the musical culture of China. **The methodology** of the study is to use historical and biographical methods in the study of this topic. **The scientific novelty** of the article is to study the feasibility of the problem of philosophical views of China, based on the country's musical traditions. The historical names of the philosophers who influenced the development of the musical arts and education system, which affected the cultural traditions of China, were singled out. **Conclusions.** Based on the study of the problem of philosophical views of China's worldview system, the country's development processes and distinctive culture were identified. The problem of studying the philosophical system of ancient China as the basis for the emergence of the musical tradition has interested many scholars, among whom are: L.S. Vasilyeva [1], Yu.M. Gradova [2], Hou Jiang [8], D.T. Suzuki [7] and others. Because it influenced the cultural life of the countries of the East. This question highlighted the philosophical trends that underpin China's traditions. Namely, philosophical traditions influenced the country's musical art. Thus, China's cultural traditions were based on ancient Chinese philosophies: Confucianism, Taoism, and Buddhism. Special attention has been paid to the issues of education and music in China. A person must be ethically educated, endowed with spirituality, and truth. Music education played an important role in the culture of China because it was a carrier of the culture of the ancient Chinese. Numerical concepts played their magic role. According to the philosophy of Taoism, music should promote the emotional state of man and the harmonious connection with nature. Confucius emphasizes the comprehensive development of humans while emphasizing the morality of the individual. This is clearly reflected in his works: Shijing (Song Book), Shu Jing (History Book), Lun Yui (Conversations and Speeches). In the third and sixth centuries, China's musical culture was influenced by philosophical tendencies based on the Lao-Buddhist vision. Music played the role of expressing the essence of being. So, in the sixth century, a piece of music appeared for the musical instrument "Price" by composer Qiu Min "Yulanpu" or "Lone Orchid". The worldview system of ancient China became the basis for the emergence of musical traditions in the countries of the East. This problem is of interest to scientists and necessitates further development in the study of this issue.

Key words: Chinese outlook, musical art, cultural traditions, country philosophy.

Актуальність теми дослідження. Проблема вивчення впливу філософських поглядів на музичне мистецтво та культуру Китаю є цікавою та актуальною, адже зумовило відтворення картини минулого. Музичні традиції відігравали значну роль у мистецтві країн Сходу, зокрема Китаю. Говорячи про китайську культуру, слід зазначити, що розуміння мистецтва музики проходить крізь всю китайську філософію та історію.

Аналіз досліджень: Питання світоглядної системи стародавнього Китаю привертало увагу науковців, серед яких слід виокремити Сидихменова В. Я., Метельову Т. О., Васильєва Л.С., Градова Ю.М. Серед китайських вчених слід назвати Хоу Цзяня, який займався дослідженням культури Китаю та більш сучасні роботи, серед яких вирізняються праці Сяо Су, Сюй Чжея та інші.

Отже, ми бачимо, що питання світоглядної системи стародавнього Китаю, які позначилися на традиціях країни, ще досі недостатньо висвітлені й потребують подальшого вивчення.

Метою роботи є вивчення проблеми філософської системи стародавнього Китаю, яка безпосередньо впливала на культурні та музичні традиції країни, які сягають своїми витокami давнини.

Виклад основного матеріалу. На музичну культуру та мистецтво Китаю здійснювала вплив філософія країни. Конфуціанство, даосизм та буддизм були основними релігійними напрямками, які формували світогляд китайського народу. Конфуціанство дійшло до наших днів завдяки вченням Моци (468-376 р. до н.е.) та Конфуція чи Кон Фу-цзи (551-479 р. до н.е.). Моци підтримував ідею любові у всьому, виступав проти призначення

на високі посади чиновників по спадковості. Своєю чергою, Конфуцій був першим, хто поставив питання філософії, етики, психології, соціології та музики на перший план в своїй філософській системі. Філософ займався збиранням національних та фольклорних традицій, що яскраво відображено в «Шицзін» - «Книзі пісень». Також він вважав головним завданням зберегти знання древніх правителів та вчених. Відомою працею Конфуція стала «Луньюй» чи «Бесіди та висловлювання», де філософ підіймає питання управління країною, визначну роль приділяє поведінці людей та життю сім'ї. Завданням конфуціанства був розвиток культурної лінії поведінки у межах моральних принципів особистості. Так, філософія Конфуція виконувала соціально-виховну функцію, роблячи акцент на психологію особистості. На думку конфуціанців, музичне виховання виховувало благородні риси в людині [4].

Так, з'явилась музична система «люй» та практичний посібник про будову музичних інструментів «юеци». Багато музичного матеріалу не було збережено, адже нотний запис прагнув вдосконалення. Як зазначає Хоу Цзянь, «Сохранились и подлинные древние музыкальные инструменты, среди которых особо ценны подборы бронзовых колоколов («бянь чжун»). Само звучание музыкального инструмента в конфуцианстве связано с созиданием, мироустройством, согласием. В Древнем Китае олицетворением единения и согласия были бессмертные божества Хэ-Хэ, изображаемые с барабаном и палкой в руках: своеобразное пожелание единения супругам [8, 35]. Послідовником вчення Конфуція був Вань Бао-чан, який видав трактат, що містив 64 томи про організацію музичного ритуалу на математичних рахуваннях. У роботі підіймалися питання музичного звукоряду та тембральних окрас, в залежності від будови музичного інструменту. Вань Бао-чан став автором близько 84 мелодій та їх варіацій, чим продовжив традиції великого філософа Конфуція.

Питання музичної системи «люй» (X–VI століття до н.е.) займає чільне місце в філософській системі Китаю. Не менш цікавим є «Вчення про сутність музики» (VI–V століття до н.е.), про яке згадується в книзі «Лі Цзи». В трактаті поняття «юе» – музики включає в себе: слово, танок та театралізоване дійство. Деякі древні матеріали містять інформацію, що до цих видів мистецтва додані й живопис, гравюра, архітектура, церемоніал, охота та сервірування столу. Ритуальні форми

поведінки яскраво висвітлюються в «Книзі обрядів» («Лі Цзи»), «Чжоузські обряди» («Чжоу лі»), «Образцові церемонії й правила благопристойності» («І лі»). Цікавою є робота «Повне дослідження по п'яти категоріям лі-ритуалу» чи «У лі тун као» (1750 р.), яка налічує 100 томів та присвячена проблемам жертвовності, обрядам, святам, світським прийомам тощо. Конфуціанство спіткало до появи й інших шкіл: даосизму («дао цзя»), школа Мо чи «мо цзя», легістів («фа цзя»), номіналістів «мін цзя», школа «інь» і «янь» [8, 36].

В епоху Хань (206 р. до н.е.) починає з'являтися філософський напрям даосизм, який здійснив вплив на культурне життя Китаю. Роботи Л.С. Васильєва [1], Т.П. Григор'євої [2], Л.Є. Померанцевої [6] та багатьох інших висвітлюють аналіз ідей даосизму. Засновником даосизму був Лао-цзи, його послідовником – Чжуанцзи (369-286р до н.е.). Лао-цзи пропагував свободу людини, у всьому підтримував простоту. Природа була головним чинником. Даосизм був ніби продовженням ідей Конфуція. Значну роль в принципах даосизму відіграла музична культура, яка виступала супроводом під час читання ритмізованих даоських канонів. Люди, які читали ці канонізовані тексти, називались «цзінші». Під час правління династії Північна Вей (420 –534) Коу Цяньчжі став першим, хто ввів музику супроводжувати дійство богослужіння. «Звучание музыкальных инструментов, красивое убранство храмовых палат, облачение священнослужителей во время службы способствуют погружению даосов в особое созерцательное состояние слияния с окружающим миром вплоть до ощущения полного растворения в нем. Утренний молебен символизирует и одновременно моделирует рождение всего сущего. Он направлен на обретение покоя и порядка в сердцах молящихся и окружающем их мире. Вечерний же молебен посвящен ушедшим в мир иной – спасению их душ и выражению благодарности предкам. Порядок совершения молебнов, а также канонические тексты строго определены и едины для всех даосов школы Совершенной истины» [8, 37]. Під час богослужіння використовують молитви, присвячені очищенню серця, тіла, Неба та Землі тощо. Відмінно від конфуціанства, де музика підкорялась законам суспільства, даосизм підкреслює роль музичної культури у взаємодії людини з природою. Музика епохи Даосизму яскраво представляє пласт народного музично-

поетичного мистецтва. Характерними рисами даоської музики була одноголосна мелодійна лінія, широкий звуковий діапазон, переходи з одного регістру в інший, хроматизми, тембральність народних інструментів. Особливе значення в музиці займали паузи, які відтворювали «порожнечу» даосизму. Трагування музично-образної сфери відбувалось з релігійним, філософським, міфологічними значеннями одночасно. Значне місце серед музичного інструментарію належить дзвонам та ударним (зокрема барабанам). Традиційними святами даосизму були: свято «подвійної дев'ятки», Різдво Нефритового імператора. Творчість поетів Лі Бо, Бай Цзіюя, Хуана Юе, Дунфанцзи, Лао Ше, Лу Сіня, Мао Дуня насичена ідеями даосизму. Відомими творами, що відтворили філософські принципи та естетику тенденцій даосизму стали: «Сон в червоному теремі» Цао Сюеціна, «Річкові заплави» Ші Найаня і Ло Гуаньчжуна, «Ляочжай» Пу Сунліна тощо. Завдяки праці Інституту даоської культури (1989 р.) відбувалось вивчення древніх традицій та культур китайського народу [8, 39].

Проблеми буддизму яскраво висвітлені в роботі Л.С. Васильєва [1], Ю.Н. Градова [2], Д.Т. Судзукі [7], Хоу Дзянь [8] та інших. Як зазначає науковець Хоу Дзянь, буддизм в Китаї з'явився завдяки принцу Сіддхартху Гаутаме чи Шак'я – Муні, який проживав в центральній Індії у VI –V столітті до н.е. Широкого розповсюдження релігія набула під час правління династій Вей та Цзинь (220–420). Згодом релігійні догми знаходять відображення в епоху Південної та Північної династій (420–589), коли було здійснено переклад та вивчення буддійських текстів та сутр, почалось будівництво монастирів. Великий вклад в китайську освітню та релігійну систему здійснив Кумараджива (344–413), який один з перших здійснив переклад буддійських текстів та понять у монастирі Даси. Завдяки йому в Китаї почали свою роботу буддійські школи. Кумараджива народився в Індії, але прекрасно володів китайською мовою, мав учнів, серед яких виділяються Дао Шен, Сен Чжао, Сен Жуй та ін. Свого розквіту буддизм в Китаї досяг під час правління династій Суй та Тан (581–907). Згодом буддизм в Китаї змішується з філософськими ідеями даосизму та конфуціанством. Так, слід сказати, що буддизм мав багато підвидів -ламаїзм, тантризм (езотеричний напрямок), махаяна та бон (древня релігія Тибету). З цих видів релігій, в Китаї переважавав ламаїзм (засновниками були

далай-лама та панчен-лама), який з'явився близько XIV-XV століття, перейшовши з Тибету в Сичуань, Цинхай, Ганьсу та Монголію.

Так, буддизм виокремлював свої музичні закони, за якими сфера храмового ритуального дійства включала рецитацію молитов та інструментальний супровід, сольне музикування як одну з форм медитації, буддійський театр та монастирі були центром культури та музичної науки. Музикальна освіта була важливою для буддійського вчення. В IX столітті в монастирі Ю-шань вивчалась техніка дихання та співу. Хоу Цзянь подає відомості про види буддійських піснеспівів: тибетське «дбіангз», японське «семи», корейське «помпе». Слід наголосити на важливому значенні музичних інструментів, які супроводжували богослужіння. Різновидів музичного інструментарію нараховувалось близько 50-ти, серед яких духові та ударні займали чільне місце. Серед струнної групи інструментів використовувалась цитра. В обрядах належне місце займав ритуальний одяг, який передавав традиції театрального дійства. З'являються танцювальні драми в масках: «гікаху» в Японії, містерії поєднані з народними фарсами – «комугік» в Кореї, сценки з темами буддійських легенд та сказів, класичні елементи, – Театр Но, Пекінська опера. Історія масок та гриму розпочалась в епоху правління династії Сун (960–1279). Згодом, в епоху Мін (1368 – 1644) ця культура активізувалась, більш досконаліми ставали орнаментальні малюнки. Відображення характеру героя відбувалось завдяки зміні маски. Фундаментальною ідеєю буддизму було вчення о 4-х правдах: страждання, виникнення страждань, припинення страждань та Восьмирічний шлях, що зупиняє страждання. Поняття карми, як спосіб усунення гріхів [8, 43–46].

Філософські погляди стародавнього Китаю стали підґрунтям для виникнення музичних традицій у країнах Сходу. Ця проблема є цікавою для науковців та зумовлює потребу подальшого розвитку у вивченні даного питання.

Література

1. Васильєв Л.С. Древній Китай. М.: Наука. 2000. Т.2. 484с.
2. Градов Ю.Н. Шелковый путь и три моих Китая (Воспоминания и письма). Москва: Стратегия, 2004. 304с.
3. Григор'єва Т.П. Дао і логос (зустріч культур). Москва: Наука, 1992. 423 с.

4. Лунь Юй / [коммент., пер. с кит. Чжоу Си]. Москва: Восточная литература, 1998. 588с.
5. Плескачевская И. Поднебесная страна: Очерки о современном и традиционном Китае. Минск: Советская Белоруссия, 2002. 248с.
6. Померанцева Л.Е. Поздние даосы о природе, обществе и искусстве («Хуайнаньцзы» – II в. До н.э.). Москва: Наука. 1967. 404с.
7. Судзуки Д.Т. Основ Дзен-Буддизма. Бишкек. 1993. 156с.
8. Хоу Цзянь. Художній світ китайської народної опери: [монографія / російською мовою; наукова редакція доктора культурології В. Г. Антонюк]. Луцьк: ПВД Твердиня, 2010. 100с.

References

1. Vasilyev, L.S. (2000). Ancient China [Drevny Kitai]. М.: Science. Т.2. (484p.) [in Russian].
2. Gradov Yu.N. (2004).The Silk Road and Three of My China (Memories and Letters) [Shelkovy put I tri moih Kitaia. Vospominania I pisma]. М.: Strategy. (304p.) [in Russian].
3. Grigorieva T.P. (1992). Tao and logo (meeting of cultures) [Dao i logos (zustrich kultur)].М.: Science .(423 p.) [in Russian].
4. Lun Yu . (1998). [comment, trans. with a whale. Zhou Xi]. М.: Oriental literature. (588 p) [in Russian].
5. Pleskachevskaya I. (2002). China: Essays on Modern and Traditional China [Podnebesnaia strana: ocherki o sovremennom I tradizionnom Kitae]. Minsk: "Soviet Belarus". (248p) [in Belarus].
6. Pomerantseva L.E. (1967). Late Taoists about nature, society and art ("Hainainzzi" - 2nd century) [Pozdnie daosi o prirode, obzestve I iskusstve (Huiannanzi 2 stoletie do n.e.)]. М.: Science. (404p.) [in Russian]
7. Suzuki D.T. (1993).The basis of Zen Buddhism [Osnova Dzen buddizma]. Bishkek. (156 p.) [in Russian].
8. Hou Jian. (2010).The artistic world of Chinese folk opera: [monograph / in Russian; scientific edition of Doctor of Cultural Studies VG Antonyuk] [Hudogny svit kitayskoy narodnoi opery]. Lutsk: Firm "Tverdynia". (100 p.) [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 01.06.2020
Прийнято до друку 29.06.2020*